

7.46x11.81	1/6	עמוד 7	ישראל היום! - שישיבת	30/06/2023	86677492-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

44 אמריקן בינטי

מסע בעיר היהודית ביותר בעולם / אלי ברק, ניו יורק

27.11x33.1	2/6	עמוד 44	ישראל היום! - שישבת	30/06/2023	86677489-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

קבלת שבת בכנסייה, בית כנסת להט"בי עם רב חרדי, קהילות שמגלגלות מחזור שנתי של עשרות מיליוני דולרים ויהודים מכל הזרמים שהכרתם ושלא **אלי ברק יצא למסע בעיר היהודית ביותר בעולם**, ניו יורק, פגש את האנשים שמרכיבים את הפסיפס הזה ושמע על האתגרים של קהילת ענק, שלמרות גודלה עדיין חיה בתחושת מיעוט בסביבתה **עד מתי יחזיק הקשר בינינו, מה יקרה עם הדור הבא, האם מה שעובד שם מתאים לנו פה, ואיך זה שאכפת להם מאיתנו הרבה יותר ממה שלנו אכפת מהם - הרהורים על אחים משני צידי העולם**

ניו יורק מינקס

על כל ספינה שעשתה דרכה לחופי ארץ ישראל יצאו 20 ספינות עמוסות יהודים מאירופה מערבה לארה"ב. ושם הם מצאו סוג של גן עדן ביחס לאנטישמיות ולפוגרומים של אירופה, וגם ביחס למאבק המתפתח בארץ ישראל מול הערבים. האומה האמריקנית היא רתית מאוה, אבל המדינה לגמרי לא. הפרדת דת ומדינה באופן מוחלט. ליהודים זה התאים - אנחנו נדאג לעניינינו. ודי מהר היהודים מתבססים בארה"ב, מקימים קהילות, מוסדות, כלי תקשורת משלהם. בשל אילוצים רתיים של שמירת השבת מור צאים עצמם היהודים בכעיה. מקומות העבודה שובתים בראשון, אך עובדים כרגיל בשבת. וכשאין ברירה היהודים מוצאים פתרונות, ומתחילים לפתוח עסקים משלהם, ושם הם קובעים את ימי המנוחה. העובדה הזו מאפשרת להם לצבור הון אישי ולהפוך למובילים בחברה. עד כאן בקצרה (מאוד) ההיסטוריה של יהדות ארה"ב בכלל וניו יורק בפרט.

לברוח. 23 היהודים יורדים בנמל ניו אמסטרדם (שהופכת בהמשך לניו יורק) ומתיישבים במקום. זמן קצר לאחר מכן נשלח אליהם ספר תורה מהולנד. זהו, היהודים הגיעו ליבשת החדשה. משלב זה היהודים הם חלק מהעולם החדש שהולך ונבנה באמריקה, אבל עדיין מדובר במספרים זניחים אל מול העולם היהודי המפואר באירופה, ובעיקר במזרח, בצפון אפריקה ובמזרח התיכון.

מה הסיפור שלכם?

כישראלים אנחנו מכירים בעיקר את הנרטיב הציוני, את הסיפור שלנו. מלמדים אותנו על הרצל ועל הקונגרס הציוני, על העליות ועל המחתרות, על ייבוש ביצות והפרחת השממה, על בן-גוריון והכרות העצמאות. אבל במקביל להיסטוריה הזו, התפתח סיפור נוסף של העם היהודי, והוא לא פחות גדול. באותן שנים של העליות מסוף המאה ה-19 ועד להקמת המדינה,

ה קורה כשעם בן אלפי שנים ואיתו דת - שבאופן טבעי יש בה גבולות, סייגים ומותר-אסור - פוגשים את ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות? כדי לקבל תשובה לשאלה הזו יצאתי, במסגרת תוכנית "ערבים זה לזה" של "נאמני תורה ועבודה" ומכון "שחרית", למסע בין קהילות, תתי-קהילות והזרמים שמרכיבים את יהדות ארה"ב. סליחה, את יהדות ניו יורק, ברגש על מנהטן. אבל כדי להבין את הסיפור של העיר היהודית ביותר בעולם (כ-2 מיליון, תלוי מי סופר ואת מי סופרים) צריך לחזור להתחלה, וההתייחסות של יהדות ארה"ב די ותיקה. ב-1492 מגלה קולומבוס את אמריקה. הוא אמנם עוד לא יודע שגילה יבשת חדשה, אבל העולם נכנס לעידן חדש. כ-150 שנה לאחר מכן מגיעה לחופי אמריקה ספינה עם יהודים, צאצאים של מגורשי ספרד שחיו שנים אחדות בכרזיל אך לאחר הכיבוש הפורטוגזי נאלצו

27.11x33.05	3/6	45	עמוד	שישבת - ישראל היום!	30/06/2023	86677490-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

כשצועדים ברחובות מנהטן אי אפשר להתעלם מהמחשבה שמחלחלת אט-אט לראש – כמעט רבע מיליון תושבי ניו יורק הם יהודים. בעיר שהיא מרכז העולם במונחים רבים (סליחה, ירושלים), אחד מכל ארבעה אנשים ברחוב הוא יהודי. אז התחלתי לספור – 1, 2, 3, יהודי... בלתי נתפס. ברחובות מנהטן בשבת אנשים מברכים אלו את אלו ב"שבת שלום", כאילו מדובר מינימום בכני ברק. ולעיתים נרמה שכגודל מספר היהודים בעיה, כך הגיוון של סוגי הקהילות והזרמים. היהדות האורחית, תודוקסית, שבישראל יש לה בלעדיות שלטונית ונוכחות ציבורית כמעט בלבדית, בין שאצל הדתיים ובין שאצל החילונים, היא מיעוט של 10 אחוזים בלבד בקרב יהדות ארה"ב. היתר חיים על ציר שני בין קונסרבטיבים לרפורמים ואזורים אחרים שבכלל לא שמענו עליהם.

חאיפה הנספך?

הקהילות חזקות ומרשימות. מי שבוחר להשיג תייד לקהילה יהודית כלשהי – קושר בה את חיו ומשלם לא מעט כסף בשביל זה. חברות בקהילה עולה אלפי דולרים בשנה, ולמרות זאת הביקוש עצום ובחלק מהקהילות יש רשימת המתנה ארוכה להצטרפות. המשמעות של הפרדת דת ומדינה באמריקה היא שהמדינה לא מממנת שום דבר דתי. רוצים בית כנסת? תשלמו. רוצים בית קברות יהודי? תקנו שטח. רוצים לציין אירועים דתיים? תממנו מכיסכם.

והאמריקנים מממנים, ועוד איה את הכסף הגדול ניתן לראות בכל פינה. הקהילות מתחזקות מרכזים זים בלב אחת השכונות היקרות בעולם, הכוללים בהרבה מקרים לא רק בית כנסת מפואר אלא גם מעין מתנ"ס שמספק פעילויות להורים. הרב הקרוב נסרביטיבילי אליט קוסגורוב, שעומד בראש קהילת "פארק אווניו" במנהטן המונה 1,800 חברים, דיבר על תקציב שנתי של 22 מיליון דולר שהם מגלגלים. המבנה המפואר שלהם שופץ בעלות של כ-100 מיליון דולר (לשם השוואה, תקציב המשרד לשיירות דת בישראל, האחראי בין היתר לאחזקת בתי כנסת, עמד בשנת 2022 על 540 מיליון שקלים – כ-150 מיליון דולר). בבית הכנסת האורתודוקסי "לינקולן סקוור" סיפר הגנאי בגאווה שאולם בית הכנסת שלהם הוא היקר ביותר במנהטן – עלות הקמתו עומדת על 50 מיליון דולר.

ברוב בתי הכנסת לא תמצאו מתפללים רבים ביימות החול. כשהגענו להתפלל שחרית בבית הכנסת הספרדי-פורטוגזי בקושי היה בו מניין בלעדיו, וכך גם באחרים. נסו לדמיין בית כנסת ענק עם מאות ואולי אלפי מקומות ישיבה, ריק כמעט לחלוטין. בית הכנסת הספרדי-פורטוגזי שווה כמה מילים בפני עצמו. הוא הוקם על ידי קהילת "שארית ישראל", של אותם 23 ראשוני היהודים שהגיינו עו לאמריקה ב-1654. במשך מאות שנים היתה זו הקהילה היהודית המשמעותית ביבשת, שסיפקה את כל צורכי הדת ליהודים – בית כנסת, קבורה, כשרות ומקווה. לאחר נדודים הוקם בית כנסת ב-1897 במקום שבו הוא נמצא כיום.

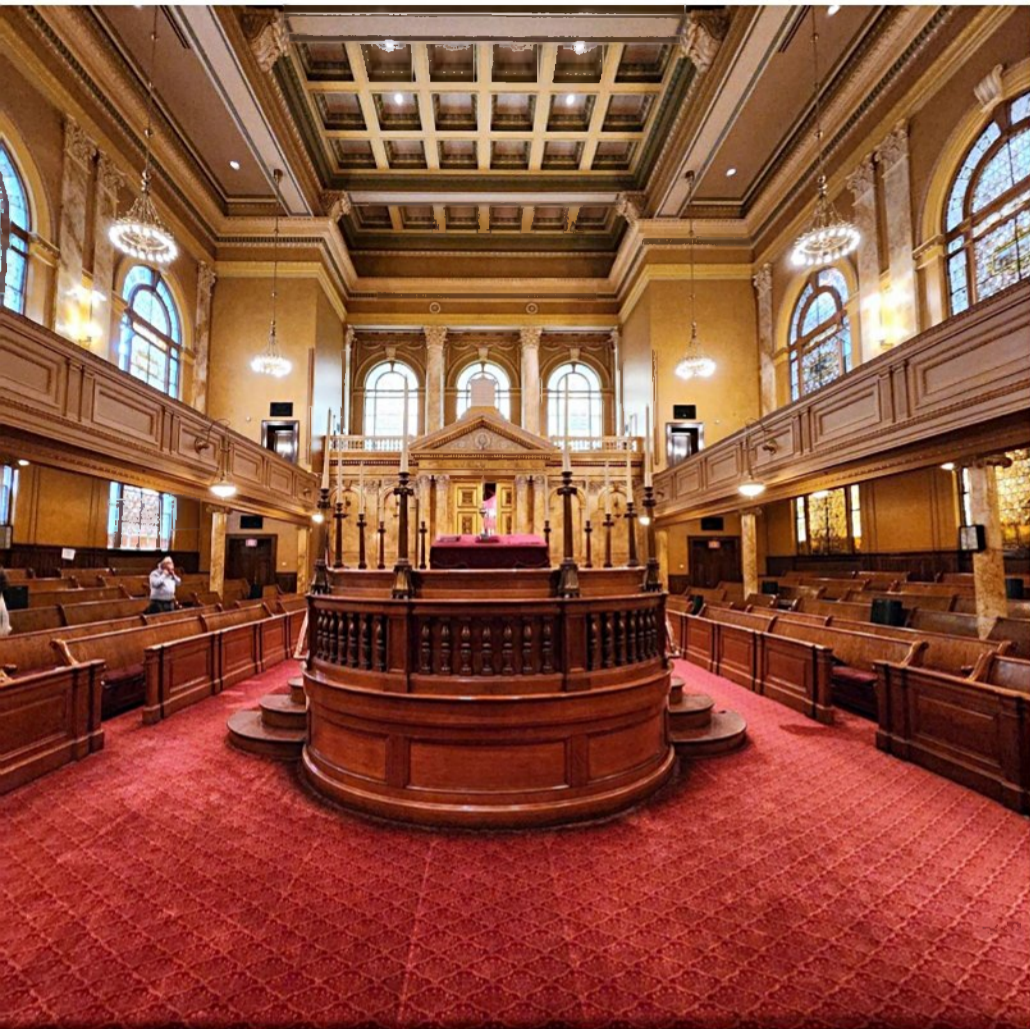
בניגוד לישראל, למרות ההבדלים הברורים והמחלוקות החדות בין הזרמים השונים, עדיין תמצאו בניו יורק שיח וקשרי חברות בין רבנים ומנהיגים אורתודוקסים לקונסרבטיבים ורפורמים. "אני ביחסים טובים מאוד איתם. אשב איתם באחד על אחד, אבל לא אשב איתם בפורומים של רבנים, כי נקודת המוצא שלי שונה ביסוד", אמר לנו הרב משה האוור, מנכ"ל OU, מהארגונים היהודיים-אורתודוקסיים הגדולים בעולם. "יהדות ארה"ב בקריסה, אבל האורתודוקסיה בצמיחה", הוא מוסיף, ואכן מבחינת הנתונים היבשים יש צמיחה במספר האורתודוקסים, יציבות במספר הרפורמים וצניחה גדולה אצל הקונסרבטיבים. אנחנו הישראלים מכירים את הOU בעיקר כשי מחפשים את סימן הכשרות שלהם על מוצרים מחו"ל, אבל לארגון יש זרועות נוספות. בין היתר,

שיירת "טוקי המצוות" של חב"ד במנהטן צילום: רויטרס

27.03x32.97	4/6	46	עמוד	שישבת -	ישראל היום!	30/06/2023	86677494-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790							

מאות מקומות, מעט מתכללים. בית הכנסת הספרדי-פורטוגזי

י"ז בתמוז? (התשובה: אם בשבילך זה קרנבל - אז לא; אם זה אירוע שיקרו מלחמה בשנת חינוך - אז לא רק שאפשר אלא שזה ממש עניינו של היום). האם מותר להתחתן עם אדם שאיני נמשך אליו? ועוד שאלות מעולם אשר ההלכה כמעט לא נגעה בו. פרדוקס מוזר הוא שרב בית הכנסת לא יכול להתפלל בבית הכנסת שלו, כי התפילה שם רפוי רמית והוא הרי אורתודוקס. אז מארגנים לו מניין אורתודוקסי כהלכתו באולם צדדי.

עוד נושא שמאוד בולט בקהילות במנהטן מכל הזמנים הוא השוויון בין גברים לנשים. אצל הרפוי רמים והקונסרבטיבים אין בעצם שאלה. יש שוויון מלא, גם בישיבה בתפילות וגם בתפקידים. אצל האורתודוקסים מדובר באתגר. מה שקיים

הם מפעילים מחנות לבני נוער שמגיעים לכמה שבועות לישראל, מערך חוגים לילדים יהודים שלוי מדים במערכת החינוך הציבורית (ולא בבתי ספר יהודיים), פרויקטים באוניברסיטאות עבור סטודנטים יהודים, תוכנית ללימוד תורה שכוללת גם מבחנים, ועוד. הכסף מגיע במגוון מאוד מסודר וחכם. כל דולר שנכנס לארגון ממערך הכשרות העצום (וברוך השם, נכנס לא מעט), מופנה ישירות לפעילות החינוכית-יהודית.

יהדות בלי גבולות היא עדיין יהדות?

ואם חוזרים לשאלה שבה פתחנו, על דת שמגיעה לארה"ב - אמריקה מגלה לך שהאפשרויות להיות יהודי הן כמעט בלתי מוגבלות. ציר אורתודוקסים-קונסרבטיבים-רפורמים? הצחקתם. ברוכים הבאים לקניון היהודי הגדול בעולם. דיוויד אינגבר גדל בארה"ב במשפחה אורתודוקסית לפי הספר. כמו רבים מחבריו הוא נשלח ללימודים בישיבה בייש-ראל ובילה לא מעט ברחובות ירושלים. אבל משהו לא התחבר לו. הוא למד את תורות המורה ונע בין זרמים לא ממש מובהקים, עד שמצא עצמו בחסידות באזורים קרובים לרב שלמה קרליבך.

אבל מה עושים כשאינן שום מסגרת על הרצף שמתאימה לך? מקימים מסגרת חדשה, כמובן. אז הרב אינגבר ייסד את קהילת "רוממו", המונה כיום כ-800 משפחות. הקהילה פתוחה ליהודים וללא-יהודים. כשהקהילה גדלה וכבר לא היה מקום במינה השייך לה, מצא אינגבר פתרון יצירתי - הכי נסייה הגדולה ממול, שלא פעילה בשבתות. מאז מתקיימות התפילות בכנסיה, משהו שרק מחשבה עליו מעוררת הלחלה אצל יהודים רבים.

התפילה עצמה היא סוג של עירוב בין בודהה, קרליבך וברוס ספרינגסטון, בשילוב ריקודים וכלי נגינה. "כולם מוזמנים", מסביר הרב אינגבר, "ביתית תפילה ייקרא לכל העמים". זה לא הבית שלי. אני רואה את ההלכה כעצה טובה, לא כחוק".

בלב מנהטן, במרחק קצר מהמדיסון סקוור גא-רדן, היכל הכדורסל של קבוצת הניקס המקומית, נמצא בית הכנסת "בית שמחת תורה". כבר בכניסה מפארים את הקיר ארבעה (!) דגלי גאווה גדולים, שלא מותירים מקום לספק - ברוכים הבאים לבית הכנסת הלהט"בי הראשון בעולם. הוא הוקם לפני 50 שנה, בזמנים ששילובם של בני הקהילה בעולם היהודי לא היה טבעי בשום זרם, ומשמש מאז את חבריה הגרים באזור.

על אחד הקירות ניצב לוח זיכרון, לא שונה בהרבה מזה שתמצאו כמעט בכל בית כנסת בעולם, אלא שכאן מונצחים חברי הקהילה שמתו מאירס. השירותים כמובן אי-מגדריים, ובכניסה אליהם הפי תעה שהותירה אותנו פעורי פה - קערה ענקית עם קונדומים. כן, אתם קוראים נכון, קערת אמצעי מניעה חגיגיים בבית כנסת. ההסבר הוא כמובן שמדובר באוכלוסייה בסיכון, ובכל זאת.

אבל ההפתעה האמיתית היא לא על הקירות או בשירותים, ההפתעה האמיתית היא אחד מרבני הקהילה. הרב מייק מוסקוביץ' הוא אורתודוקס חרדי ליטאי. אפילו לא מודרן-אורתודוקס. חרדי ממש. למד כמה שנים בישיבת מיר היוקרתית בישראל ומתגורר באזורים החרדיים של ניו יורק. ילדיו מתחנכים בבתי ספר ובישיבות חרדיות לכל דבר. לסוגיה הלהט"בית הגיע בעקבות בן משפחה שיצא מהארון כטרנסג'נדר, ומאז הוא החל להתייחס עמק בנושא. לאחר כתיבת מאמרים החלו להגיע אליו שאלות והוא הפך למעין פוסק בסוגיות אלו, בשלב ראשון תחת שם בדוי. אילו שאלות, למשל? תהגרו חגורות, רכבת ההרים המשוגעת של ניו יורק מתחילה.

טרנסג'נדר שרוצה להתגייר, איך יעשה ברית מילה? האם אפשר להשתתף במצעד הגאווה בצום

הרב אליוט קוסגרוב מקהילת "פארק אונויו" דיבר על תקציב שנתי של 22 מיליון דולר. המבנה שלהם שופץ בעלות של כ-100 מיליון דולר. בבית הכנסת האורתודוקסי "לינקולן סקוור" סיפרו בגאווה שאולם התפילה שלהם עלה 50 מיליון דולר

תהלוכת שמחת תורה ברחוב ניו יורקי. מימין: הרב אליוט קוסגרוב

עוד זווית של העיר היהודית בעולם

"ולאן יהודי בורח? אל העיר היהודית הגדולה בעולם - ורשה", אמר המדריך. לא היה אפשר שלא לחשוב על ורשה של שנות ה-30, בירת העולם היהודי, שבתוך שנים בודדות הפכה לבית הקברות שלו. האם ניו יורק 2023 היא ורשה 1933?

האחרות יש קונטציה מיידית למשהו מסוים. רבי נית - זו בדרך כלל אשתו של הרב באורתודוקסיה. רבה - באופן אוטומטי משייך לרפורמים או

לקונסרבטיבים. ב"הדר" ממש לא רוצים שיוך שפה יכולה להיות לעיתים דבר בעייתי. לעומת "הדר", הנשים המוסמכות בישיבת "חוי כבי תורה" זוכות לתואר מהר"ת, ראשי תיבות של מורת הלכה רוחנית תורנית. שוב, עניין של שפה. ישיבת חובבי תורה נמצאת בברונקס. המייסד שלה הוא הרב אבי וייס, הממשיך לזרם האורתודוקסי-סיה הפתוחה. אי אפשר שלא להתאהב ברב וייס - יהודי לא צעיר עם לב חם, וציוני בכל מאודו. רוב צאצאיו גרים בארץ, והוא מבקר כאן כמה פעמים בשנה. הוא עצמו אומר שאינו מבין כיצד הוא מסוגל בכלל לגור בחוץ לארץ. שוב פרדוי קס אמריקני.

מבנה הישיבה מחולק לשלוש קומות. בקומה האמצעית בית כנסת שמחולק שווה בין גברים

26.89x32.97	5/6	47	עמוד	שישבת	30/06/2023	86677491-8
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

הרב מייק מוסקוביץ' במצעד הגאווה בירושלים צילום: יורי ילון

הצעיר. ותיקי הקהילות, מנהיגי הארגונים והרבנים הם, כפי שאמרנו, מאוד אוהבי ישראל. אבל בדור הצעיר המצב קצת שונה. חלקם מפתחים עוינות למדינה, ולא מוכנים שישימו אותם באותה סירה עם מה שבתקשורת העולמית וברשתות החברתיות נראה לעיתים כמו מקום חשוך, גזעני ואחר. מנהיגי יהדות ארה"ב מאוד מודאגים מהניכור הזה ומנסים להילחם בו, לא תמיד בהצלחה. אגב, מיודענו הרב אינגבר חווה סערה בקהילתו, כש לפני חמש שנים החליט להכניס דגל ישראל לבית הכנסת. התפתח סוג של מרד בקהילה, והיו שדרשו להסיר את דגל הכחול-לבן. אינגבר לא התקפל – ועשרות חברים נטשו את הקהילה עקב כך.

הנקודה השלישית, זו שהם מדברים עליה בועזוע עמוק, היא סוגיית נשות הכותל. מבחינת כל הורמים במנהטן, גם האורתודוקסים, המתקפה נגד נשות הכותל בכל ראש חודש היא אגרוף בבטן. מה שפה בקושי נמצא בכותרות ולא מעניין את מרבית הישראלים, נתפס אצלם ממש כאירוע אנטישמי. הם לא מבינים איך יכול להיות שיהודים מונעים כך מיהודיות להי תפלל כפי שהן רוצות במקום הקדוש לעם היהודי. אחד מבתי הכנסת האורתודוקסיים המרשימים במנהטן הוא ה"ג'ואיש סנטר", שכשמו כן הוא – ממש לא רק בית כנסת, אלא מרכז קהילתי יהודי. מדובר במבנה בן תשע קומות שכולל, מלבד בית כנסת ענק ומרשים, גם אולמות לאירועים קהילתיים, גני ילדים, אולם כרדוסל ובריכה. יש המכנים אותו "שול אנד פול".

בשבת, מלבד התפילה המרכזית, מתקיימת תפילה נוספת בקומה למעלה שמיועדת לצעירים, רווקים ורווקות. המטרה ברורה: שידוכים. כשסכנת ההתייבשות בוללת אורבת, חייבים להפגיש יהודים ויהודיות. גם הקידוש בסוף התפילה מחולק – הקהילה למטה, הפנויים-פנויות למעלה.

רב הקהילה, הרב יוסי לויז, סיפר לנו על אתגר שאיתו הוא נאלץ להתמודד כל הזמן. כשיש משפחה ממש מוצלחת בקהילה, כזו שמשתפת באירועים וברוך כלל גם מובילה אותם, היא בהרבה מקרים מתחברת מאוד לציונות ועולה לישראל. וכך נוצר איווה פרדוקס, שהקהילה מאבדת את חבריה המוריצלחים ביותר.

ההפתעה בבית הכנסת הלהט"בי היא רב הקהילה, הרב מייק מוסקוביץ', אורתודוקס חרדי-ליטאי שלמד בישיבת מיר בישראל ומתגורר באזורי החרדיים של ניו יורק. לסוגיה הלהט"בית הגיע בעקבות בן משפחה שיצא מהארון

תומכים באופן אוטומטי בכל מהלך של ממשלת ישראל. באופן טבעי הקהילות במנהטן ליברליות מאוד, וככל שהקהילה ממוקמת שמאלה יותר, כך כמובן היא מפתחת יחסים מתוחים מול ישראל. אמנם הכרונו על ניו יורק כ"עיר היהודית ביותר בעולם", אבל מצד שני עדיין מדובר במיעוט בתוך עולם שאינו יהודי. באופן בולט מאוד יהודי ניו יורק חיים בתודעת מיעוט. זה אומר שהם רואים צורך תמידי בחיזוק המרכיבים הדמוקרטיים בשיי תה הקיימת, ועל כן ברובם קרובים יותר למפלגה הדמוקרטית שרואגת לכאורה למיעוטים. גם כשהם מביטים על ישראל, הם דואגים למיעוטים כאן ולכן תומכים יותר בצדדים הליברליים בחברה הישראלית. עליית הממשלה החדשה בישראל לפני חודשים אחדים עוררה דאגות רבות שם מעבר לים, אך הם שואבים עידוד דווקא מהמחאה הנרחבת נגד הרפורמה המשפטית.

עוד שלוש נקודות שקשורות ליחס לישראל. אחת היא סוגיית התרומות. בלב מנהטן, בבניין מרשים, יושבת "פרדציית ניו יורק". זהו מעין ארגון-על שמי גייס הכי הרבה תרומות בעולם היהודי – כ-250 מיליון דולר בשנה. 30 אחוזים מהכסף הזה מגיע לישראל לשלל ארגונים, מוסדות ותוכניות שהקרן תומכת בהם. את העובדה שמרבית התרומות שלהם מופנות לארגונים מהצד השמאלי-ליברלי בישראל, הם מסבירים בכך שהצד הימני-שמרני בשלטון רוב השנים, ולכן הוא מקבל תקציבים ממשלתיים. האם זה נכון? שאלה טובה. נקודה נוספת בקשר לישראל היא שאלת הדור

אוהבים את ישראל וגאים בה. הכניסה לישיבת "חובבי תורה"

בקומה אחרת, והנשים מקיימות מניין נשים במ"קום, עם קריאה בתורה של הנערה וכל החגיגה.

יחסינו לאן?

דבר שאי אפשר להתחמק ממנו הוא שאלת היחס לישראל. בכל בתי הכנסת שבהם ביקרנו במנהטן, אצל כל הזרמים, התנוססו דגל ארה"ב ודגל ישראל. כולם מאוד אוהבים את מדינת ישראל, רוצים בשג"שוגה ומבינים שגם הם זקוקים למדינת ישראל חזקה. לרבים מהם יש קרובי משפחה שגרים בארץ. בלי צל של ספק הם מכירים אותנו הרבה יותר ממה שאנחנו מכירים אותם. הם מודעים למה שקורה פה, כואבים בכאבנו, שמחים בשמחתנו, ובגודל אפשר לומר שלהם הרבה יותר אכפת מאיתנו מאשר לנו אכפת מהם. ובכל זאת, היחס הזה לישראל לא אומר שהם

לנשים. בקומה העליונה בית המדרש של הגברים שלומדים לרבנות, ובקומה התחתונה בית המדרש של הנשים. המבחנים שלהם זהים לחלוטין, ומי שעובר אותם בהצלחה מוסמך. הרבנות הראשית לישראל לא מכירה בסמיכה של הרב וייס בשל מה שהוגדר "ספק במחויבותו להלכה היהודית המקובלת".

לבית הכנסת שבקומה האמצעית יש ארבעה מנהיגים – שני רבנים ושתי מוסמכות מהר"ת. את התפילה מובילים גברים, אך יש קטעים שגם נשים משתתפות בהם, כמו תפילה לשלום המדינה. נשים גם נושאות דברים בפני הקהילה ומי עבירות שיעורים.

כשיש בתי-מצווה, בית הכנסת הופך לאירוע לנישים. זאת אומרת, הגברים מתפללים בבית המדרש

26.65x32.97	6/6	49	עמוד	שישבת	30/06/2023	86677493-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

תפילה של קהילת "רוממו" בכנסייה

אם פורסים אותם על פני שנים. מה שכן מראיג אותו הרבה יותר הוא מספר האנשים שהעם היהודי מאבד בגלל התבוללות - מספר עצום שיש המכנים אותו "השואה השקטה", לעומת המספר הזעום של נרצחים בתקריות אנטישמיות לאורך השנים.

גולה או תפוצה?

עד כאן דיברנו על מנהטן, הלב הפועם של ניו יורק, אבל צריך לזכור שלעיר עוד רובעים, וכידוע בחלק מהם מתגוררות קהילות יהודיות ענקיות ושונות מאוד מאלה שבמנהטן. הקהילות החסידיות נמצאות באזור ברוקלין, שכונה שנראית אחרת לגמרי ממנהטן. פתאום אין מגדלים, והכל נראה יותר כמו החלום האמריקני. בתים צמודי-קרקע, עם דשא ירוק ופזיזים צמודים.

בכלל, האימפריה היהודית שקיימת בניו יורק מרשימה מאוד. זו, כמוך בן, לא הפעם הראשונה שהעם היהודי בונה לעצמו יופי של גלות. לפני 2,500 שנה הוגלתה ממלכת יהודה לכבל, ובתוך זמן קצר הקימו הגוים לים גלות מפוארת. כל כך מפוארת, שכי שכבר ניתן היה לחזור לארץ ישראל רבים מהם בחרו להישאר שם, על נהרות כבל - לשבת, לבכות ולזכור את ציון. וגם בהי משך, בימי תור הזהב בספרד, נהנו היהודים מגלות חזקה ומשגשגת, לחשו על אוני מלכים והיו שותפים להנהגה, יצרו תרבות דתית אדירה עם הוגים ולמדנים. זה נגמר באינקוויזיציה ובגירוש ספרד.

בביקור במרכז חב"ה, במקום שידוע בשם 770, סירנו במוזיאון הצמוד שמציג את תולדות החסידות, עוד מימיה במזרח אירופה ועד לנדודיה לארה"ב. החסיד שהדריך אותנו הסביר באריכות כיצד הגיעה התנועה המפוארת ליבשת החדשה. היה זה האדמו"ר הקורן, חמיו של הרבי מלובוביץ' שכולנו מכירים, אשר אחרי תלאות שעבר ברוסיה, כולל ישיבה בכלא, החליט שהוא חייב להימלט. "ולאן יהודי בורח, כמובן? אל העיר היהודית הגדולה בעולם - ורשה", כך אמר לנו המדריך, ולא היה אפשר שלא להפליג במחשבות על ורשה של שנות ה-30

של המאה שעברה, בירת העולם היהודי, שבתוך שנים בודדות הפכה לבית הקברות שלו. האם ניו יורק של 2023 היא לא ורשה של 1933? אבל המילה גלות, זו שחזרה על עצמה בפסקאות הקורמות ושרי ברורה ומובנת לישראלים, מעוררת אצל חלק מיהודי ארה"ב רגשות שליליים. מבחינתם הם אינם יהודי הגולה, אלא מעדיפים את השם יהודי התפוצות או יהדות העולם.

אחת הקהילות המיוחדות בארה"ב היא קהילת היהודים הספרדים - ובעיקר הקהילה החלאבית. היא ממוקמת בברוקלין ושונה מאוד מכל הקהילות האחרות. מדובר בקהילה אורתודוקסית, שמרנית מאוד, אבל לא חרדית. משהו במחוזות שבין ש"ס למסורתם בישראל. אצלם מבנה בית הכנסת דומה מאוד למה שתראו בארץ: הפרדה ברורה בין נשים לגברים, ומובן שנשים לא לוקחות חלק פעיל בתפילה בשום צורה. ושוב משהו שכנראה אפשר לפגוש רק באמריקה. תכירו את ד"ר מיכל ביטון, חברת הקהילה החלאבית המוכרת. באופן שנרמה כמעט בלתי אפשרי משלבת מיכל ליברליות ושמרנות. חיבור למסורת ופנים קדימה אל העתיד. כמה קדימה? לפני שנים ספורות היא קיבלה הצעה: בואי להיות ראש קהילה אורתודוקסית במנהטן. ביטון הקימה קהילה שמיועדת בעיקר לצעירים אורתודוקסים. שידוכים, כמו שאמרנו. בכל סוף שבוע היא אורות את עצמה ועוברת לדירה במנהטן, ושם היא נמי צאת בשבת בסמוך לקהילה.

ד"ר ביטון היא אמנם לא רב, אך היא ראש קהילה בכל מובן. אין רב אחר אמנם המניין נפרד, אך היא זו שמעבירה את השיעורים ונור שאת דרשות ומשתתפת באופן פעיל בתפילה בחלקים שאפשר על פי ההלכה. גם לה ברור שמניין כזה וקהילה כזו לא יכלו להתקיים בסביבה של הקהילה החלאבית. מה שמאזר מרשים בקהילה החלאבית, מעבר כמובן לכל מה שמוכר לגבי הכסף הרב ועשירי הקהילה, הוא גאוות היהודיה. שם אין אמריקה הראשונה ואמריקה השנייה. שם יהודי המי וזה מרגישים לא פחות, ואפילו יותר, מאשר שאר היהודים בסביבה.

מה יהיה עם הדור הבא?

בכל קהילות, מכל הזרמים והמינים, מוטרים משאלת הדור הבא. מילה התבוללות מרחפת באוויר. מובן שלא כולם נבהלים מנישואי

www.cityheadshots.com

ד"ר מיכל ביטון (בתמונה), חברת הקהילה החלאבית, משלבת ליברליות ושמרנות שאפשרות רק באמריקה. יום אחד היא קיבלה הצעה: בואי להיות ראש קהילה אורתודוקסית במנהטן. היא אמנם לא רב, אך היא לגמרי ראש הקהילה. אין רב אחר

תערובת. אצל הרפורמים והקונסרבטיבים מקבלים זוגות שאחד מהם אינו יהודי, אבל גם הם שואלים את עצמם אם הילדים שלהם או הנכדים ירגישו איזה קשר ליהדות, או שייטמעו לגמרי בתרבות האמריקנית. כשמתייחסים ליהדות האמריקנית יש קבוצת אוכלוסייה שצריך להתייחס אליה בנפרד, ולשאל מה ניתן ללמוד מהתנהלותה וממאפייניה על שאר הקבוצות, ואולי גם עלינו פה בלבנט. מדובר על קבוצת הישראלים היורדים, ולמי שלא אוהב את המילה הזו - או הישראלים-אמריקנים. זו קבוצה שונה מכל אלה שסביבה. האמת היא שזה די ברור. כמו שאמרנו - ישראלים, אפילו אם הם 20 שנה באמריקה.

הנתון אולי הקשה והמטלטל ביותר על הישראלים באמריקה הוא זה: שיעור התבוללות של כ-80-90 אחוזים בקרב הדור השני והשלישי. זה מספר שכל מי ששומע אותו, נתקף חרדה.

למה זה קורה? ההסבר די פשוט. כדי להיות יהודי במדינת ישראל, לא צריך לעשות כלום. החיים כאן, תרצה או לא תרצה, עוטפים אותך ביהדות - מציונות, דרך לוח השנה, החגים והחופשות, ועד השפה הע"בית. אפשר לא להיכנס לבית כנסת אפילו פעם אחת בחיים, ועדיין להישאר יהודי. לכן, כשאומים ישראלים מגיעים לאמריקה, אין להם כל צורך להשתייך לקהילה שברוב המקרים בסיסה הוא בית הכנסת. "אם לא הלכתי לבית כנסת בארץ, למה שפתאום אתחיל ללכת לבית כנסת בניו יורק?" שואל עצמו הישראלי.

וכן, כשאין שייכות לקהילה, אותו יורד הוא עדיין ישראלי ועדיין יהודי ובדרך כלל גם עדיין ציוני, אבל הדור הבא הולך לבית ספר

כשקהילת "רוממו" גדלה וכבר לא היה מקום, מצא אימבר פתרון שמעורר חלחלה אצל יהודים רבים - הכנסייה הגדולה ממול, שלא פעילה בשבתות. את התפילה הוא מתאר כעידוב בין בודהה, קרליבך וברוס ספרינגסטין, בשילוב ריקודים וכלי נגינה

ציבורי ואחר כך לקולנו'. הוא חי בסביבה שאינה יהודית, ובאופן טבעי סיכוי גבוה שהוא יכיר בני זוג שאינם יהודים. ואם לא הוא, אז הנכד. זו טרגדיה עצומה שעוברת כמעט מתחת לרדאר. ישראלים שפגשנו, שחיים כבר כ-20 שנה שם אבל מרגישים לגמרי ישראלים, מתארים בדיוק את החוויה הזו. "אחרי ארבע שנים הבנתי שאין ציונות בלי יהדות", אמרה לנו בגילוי לב אחת מהם. אצלה לפי חות נפל האסימון בשלב מוקדם, אצל אחרים זה לעיתים מאוחר מדי. כצפוי, שיעורי ההתבוללות גבוהים מאוד גם אצל הרפורמים והקורן נסרבטיבים - כ-60-70 אחוזים. רק אצל האורתודוקסים מדובר בשיעורים נמוכים יותר ומתקבלים איכשהו על הרעת.

איך שומרים על קשר?

ביקור בערב שבת בבית הכנסת האולטרה-ליברלי "בני ישראל", המכונה באמריקנית BJ, השאיר בי, אורתודוקס-שמרן, רושם קשה. "עבודה זרה" ו"אבא, מה עשו לך" היו משפטים שרצו לי בראש. החוויה מוזרה מאוד. מצד אחד שירים שאני מכיר לגמרי ויכול להצטרף אליהם בקלות, מהצד השני - זה לא שלי בכלל, ואני לא שייך לפה. מה היה שם? חזן וחזנית, כמוכח עם מערכת הגברה, שעומדים עם פניהם לקהל וגבם לארון הקודש הפתוח. בצד תזמורת של שלושת נגנים שמלווה את התפילה. ובשלב מסוים מתחילים לרקוד במעגל גדול, גברים ונשים, ילדות וילדים, כולם יחד. גם חלקים מסוימים בתפילה הם משנים לכאלה שיותר מתאימים בעיניהם לרוח התקופה.

ובכל זאת, אחרי הזעזוע וכאב הבטן עולה המחשבה - יש כאן מאות אנשים שבהרו בערב שבת לבוא לבית הכנסת. הם יכלו לצאת לסרט, למסעדה טובה או סתם לרבוץ מול הטלוויזיה. אבל לא, בכל שבוע הם באים לתפילה הזו, לבית הכנסת הזה, וזו מבחינתם שייכות לעם ישראל. אז האם הזרמים הללו, שאין להם כמעט אחיזה פה במדינת ישראל, הם פתרון שניתן לקבל בצד השני של האוקיינוס, ולו בשם שמירה על גחלת יהודית במקום שבו קל מאוד לכבות אותה?

המסע בקרב יהדות ארה"ב פותח עיניים ולכבות ומעלה שאלות רבות - עלינו ועליהם - ועל הקשר בינינו, והאם מה שמתאים להם מתאים לנו, ולהפך. ובאופן אישי, מוזר, וגם קצת מצער, לגלות שרק בסוף הע"ש שור הרביעי לחיי אני פתאום מגלה חצי עם - אחים שלי.

לפני כ-150 שנה התפצל העם היהודי לשני כיוונים - חלק אחד (וכאמור, קטן מאוד בהתחלה) בחר ללכת מזרחה לפלשתינה, וחלק שני בחר לנודד מערבה לאמריקה. השאלה הראשונה העולה היא עד כמה שני החלקים האלה, שמהווים כיום את נדבכיו המרכזיים של העם היהודי, ימשיכו להיות מחוברים ברורות הבאים. והשאלה השנייה היא: באבולוציה, כידוע, קיים מנגנון הברירה הטבעית. החלק המוצלח מבחינת יכולת הישרדות והתרבות ממשיך הלאה ומתקיים, ואילו מי שלא - לא. האם הברירה הטבעית תחסל את אחד מזרמי היהדות? shishabat@israelhayom.co.il